

UDK 811.163.42'282'355

Izvorni znanstveni članak
Rukopis primljen 7. IX. 2004.
Prihvaćen za tisak 1. X. 2004.

Željko Jozić

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Strossmayerov trg 2, HR-10000 Zagreb
zeljko.jozic@zg.htnet.hr

NAJSTARIJI NAGLASNI TIP POSAVSKOGA GOVORA DANAS

Početak prošloga stoljeća Stjepan Ivšić prikazao je posavske govore u Slavoniji, pri čemu su određene granice ondašnjeg najstarijeg naglasnog tipa. Suvremenim je terenskim istraživanjem naglasno stanje najarhaičnijega naglasnoga tipa koje je donio Ivšić podvrgnuto provjeri te se na temelju suvremenih podataka prikazuje današnja naglasna situacija toga područja.

Slavonskim se dijalektom govori najvećma u Slavoniji, ali se područje njegove rasprostranjenosti ne ograničuje samo na Slavoniju: prostire se i na baranjsko-bačko područje južno od mađarske granice, zatim na skupinu sela oko Orašja u susjednoj bosanskoj Posavini, a značajke slavonskoga tipa djelomično su sačuvali Hrvati u nekoliko hrvatskih sela južno od Kaloče u Mađarskoj. Slavonski se dijalekt dijeli na tri osnovna poddijalekta: podravski (na sjeveru, uz rijeku Dravu), posavski (na jugu, uz rijeku Savu) i južnobaranjski ili baranjsko-bački (južno od granice s Mađarskom). U Slavoniji su prisutni i govornici drugih dijalekata, u prvome redu novoštokavskoga (i)jekavskoga dijalekta, koji se prostire središnjim slavonskim pojasom, između posavskoga i podravskoga.¹

Posavski se pak govori prema refleksu nekadašnjega glasa *ě* dijele na ikavske, ekavske i ikavskojekavske.² Ikavski posavski govori prostiru se na zapadu

¹ "Govori Vuke, Širokoga Polja i Punitovaca su ikavski novoštokavski idiomi, pa pripadaju zapadnom dijalektu. Sjeveroistočno od Virovitice govori se ijekavski šćakavski (istočnobosanski dijalekt), a na slavonskom sjeverozapadu nalazimo i govornike kajkavskih idioma (Lisac, 2003:9).

² Za neka je sela oko Vinkovaca (npr. Stari i Novi Mikanovci) i u Baranji (npr. Topolje, Luč) karakterističan ikavskoekavski refleks glasa *ě*.

i krajnjem istoku posavske zone, bočno obuhvaćajući ikavskojekavske i ekavske govore u središnjoj Posavini.³ Ekavski govori ograničeni su na 11 sela jugozapadno od Vinkovaca, a u toj je zoni zabilježen i govor s nezamijenjenim jatom u jednome dijelu sela Gradišta (Finka i Šojat, 1975: 21). Ikavskojekavski govor najrasprostranjeniji je posavski govorni tip, smješten uglavnom u središnjem dijelu Posavine (uključujući i sedam sela u bosanskoj Posavini oko Orašja).⁴

Već je M. Rešetar u radu *Die serbokroatische Betonung südwestlicher Mundarten* iz 1900. podijelio neke štokavske govore prema tome koliko je koji sačuvao stariju akcentuaciju, pri čemu razlikuje tri stupnja određujući ih prema tome je li stariji naglasak ostao: a) u svim slogovima bez iznimke: *svilà, sestrà, lopàta, jezìk, nepràvda, vodê*; b) u svim slogovima osim otvorenih dočetnih: *lo-pàta, jezìk, nepràvda*, ali ne *svilà, sestrà*; c) samo u dugim slogovima: *nepràvda, vodê*, ali ni *lo-pàta, jezìk*, ni *svilà, sestrà*. Poznato je da je Ivšić već u *Prilogu za slavenski akcenat* iz 1911. utvrdio kako je “čakavski” naglasak, kako ga on naziva, prisutan i u posavskome govoru, ispravivši dotadašnja (pa i Rešetarova) bilježenja u primjerima tipa *vodé, vodòm, leúm* (Rešetar, 1900: 26) u *vodě, vodôm, letim* (Ivšić, 1911: 144). U *Današnjem posavskom govoru* “čakavski akut” (poznat u literaturi i kao novi akut, metatonijski akut ili neoakut) poslužio mu je kao osnovna distinktivna značajka “posavskih” govora u odnosu na “neposavske”: “Posavskim govorom zovem ja čitav niz govórā u Slav. i Doñoj Bos. Posavini, gdje se nalazi osobiti akcenat ~” (Ivšić, 1913, I: 128). Osim ispravljanja Rešetara u bilježenju novoga akuta, Ivšić drži “da Rešetar nije pogodio pravo ni u tome, što je metnuo Posavinu u drugu svoju grupu, u kojoj je stariji akcenat ostao ne samo u dugim slovima nego i u kratkima u sredini riječi i na kraju u zatvorenim slogovima” (Ivšić, 1913, I: 145), a “ja nijesam do sad nigdje u posavskom govoru opazio, da bi zatvoreni kratki slogovi zadržavali stariji akcenat duže nego otvoreni, t. j. da bi se gdje god govorilo na pr.: *vòda, žèna* pored *jezìk, kolàc* i dr. jer sam slušao na pr.: *vodà* uporedo s *jezìk* ili *vòda* uporedo s *jèzik*” (Ivšić, isto).

Ivšić je tako u radu *Današnji posavski govor* (Rad JAZU 196 i 197) iz 1913. godine primijenio naglasnu klasifikaciju posavskih govora temeljeći je na stupnju očuvanosti starohrvatskih naglasnih značajki, ali na osnovi vlastitih opsežnih terenskih istraživanja. U svojem je radu posavski govor podijelio na devet

---

³ Ikavski je govor i u nekoliko mjesta u Baranji (npr. Batina, Podolje).

⁴ Sekerešova je naknadna klasifikacija slavonskih govora proširila ikavskojekavsku zonu i na nekoliko mjesta sjevernije od Požege, a već je Ivšić zabilježio da je govor Siča u zapadnome dijelu Posavine također ikavskojekavski.

skupina. U svakom je posavskome mjestu provjeravao naglasne tipove koji su oprmjereni modelima (Rad 196, str. 146):

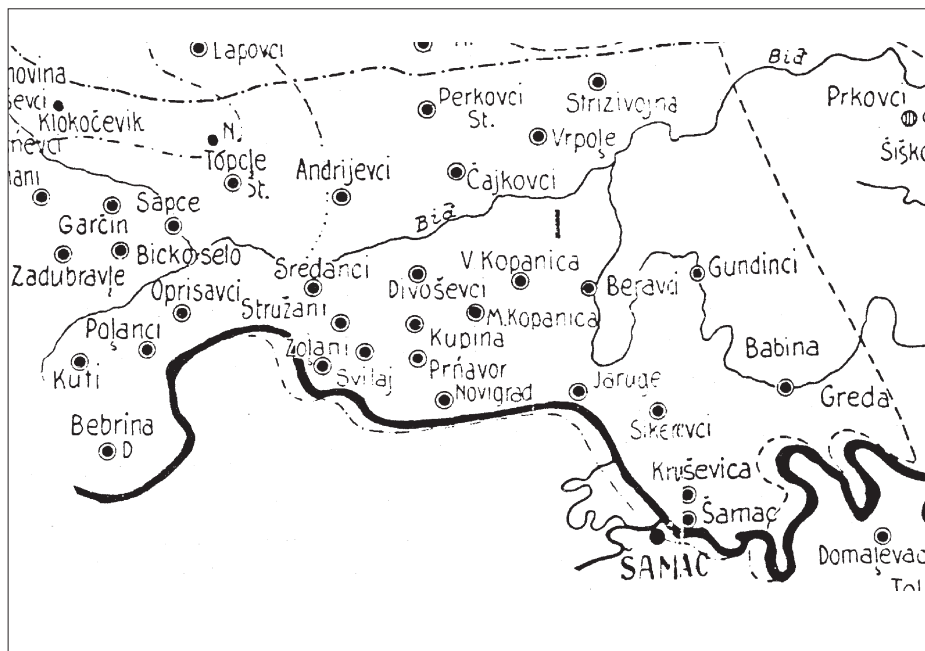
otàc (kratki naglasak u dočetnom položaju),
nosìli (kratki naglasak u središnjem slogu iza kratkog sloga),
kāzàli (kratki naglasak u središnjem slogu iza dugog sloga),
ostô (dugi silazni naglasak u dočetnom položaju iza kratkog sloga),
rūkôm (dugi silazni naglasak u zatvorenom dočetnom slogu iza dugog sloga),
kazīvô (dugi silazni naglasak u otvorenom dočetnom slogu iza dugog sloga),
vodě (novi akut u dočetnom položaju) i
sačūvām (novi akut u središnjem položaju).

Na temelju prikupljenih podataka Ivšić je oformio devet naglasnih skupina, od kojih je IX. “najmlađa”, s prevladavanjem novoštokavskih naglasaka i naglasnih položaja (*vòdē, sačūvām, òstô, nòsili, òtac, kázali, rúkôm* i *kazīvô*), a I., “najstarija”, s dobro očuvanim starohrvatskim naglascima i naglasnim položajima (*vodě, sačūvām, ostô, nosìli, otàc, kāzàli, rūkôm* i *kazīvô*) (Ivšić, 1913, I: 146).⁵ “Iz pomenute se diobe posavskoga govora u nekoliko grupa vidi, da se u sredini negovoj, t. j. oko Broda pa do Štitara čuje u glavnom najstariji akcenat” (Ivšić, 1913, I: 148). Prema priloženoj karti toj najstarijoj, I. Ivšićevoj naglasnoj skupini, pripadaju 24 sela: Andrijevc (Donji),⁶ Babina Greda, Beravci, Čajkovci, Divoševci, Gundinci, Jaruge, Kruševica, Kupina, Novigrad, Prnjavor, Sikerevci (Sikirevci), Sredanci, Stari i Novi Perkovci, Strizivojna, Stružani, Svilaj, Šamac, Velika i Mala Kopanica, Vrpolje, Trnava i Zoljano (Zoljani) (karta br. 1). No, na karti je naznačeno da je zapadna granica nejasna pa je od Andrijevac pa do Save povučena točkasta crta, koja u “Tumaču” označuje “neodređenu granicu područja posavskoga govora ili koje negove akcenatske grupe”.

---

⁵ U vrijeme istraživanja nigdje (osim u rijetkim primjerima) nije naišao na naglaske tipa *glāvā, rūkā*: “... takvih govora, u kojima bi se pored primjera kao *kāzàli* govorilo i na pr.: *rūkā* i *nārōd*, nema danas” (Ivšić, 1913, I:146), pa takve modele nije ni uzimao kao naglasni kriterij. Važno je reći da je u ono vrijeme bilo u Posavini “i takih govora, koji nemaju uopće akcenta ` (ili u kojima se taj akcenat nije još potpuno razvio)” (Ivšić, isto).

⁶ U Ivšićevo vrijeme Donji Andrijevc zvali su se samo Andrijevc, jednako kao i današnji Gornji Andrijevc, selo zapadno od Slavenskog Broda.

Karta br. 1: Dijalektologijska karta današnjega posavskoga govora (fragment)

Da nema i da ne može biti stroge crte razgraničenja i između ostalih naglasnih skupina, Ivšić je opisao riječima: “Često je akcenat nepostojan na granicama koje grupe, te neki govori čine kao neki prijelaz iz jedne grupe u drugu. (...) Stariji se akcenat (kao i druge jezične osobine) gubi, i to ne samo poradi svojega unutrašnjega razvijanja i pomlađivanja, nego i poradi spojašnjih utjecaja, koji su danas jači nego što su bili prije” (ibid., str. 148). Ivšić je iz popisa mjesta koja pripadaju I. skupini (1913, I: 146), a koja su na priloženoj karti obuhvaćena tom skupinom, ali točkastom crtom, izostavio 11 mjesta:⁷ (Donje) Andrijevce, Jaruge, Kupinu, Malu Kapanicu, Novigrad, Prnjavor, Sredance, Stružane, Svilaj, Šamac i Zoljane. Za neke od navedenih napomenuo je: “Gdjegdje se u toj grupi može čuti već *rúkôm* pored *rūkôm* (na pr. u Gundincima, Beravcima, V. Kapanici, St. i N. Perkovcima, Trnavi)” (Ivšić, isto). I dalje kaže Ivšić: “IV. se grupa sastaje na istoku s I. grupom, ali zasad ne mogu odrediti pravo granice ... tako imam iz nekih sela sigurne potvrde za akcenat ` na drugom

⁷ I kod nabiranja mjesta koja pripadaju drugim naglasnim skupinama nisu navedena sva mjesta premda su sva ucrtana na zemljovidu.

slogu od kraja, na pr.: iz Jaruga, Novigrada, Prňavora, Sredanaca, Andrijevac, Lapovaca i dr.” (ibid., str. 146-147).

Ivšiću je problem u klasifikaciji govora u mjestima od Donjih Andrijevac do Šamca predstavljao zapravo drugi naglasni model, s dugim naglaskom u dočetnom zatvorenom slogu: *rūkôm*, odnosno *rūkôm*. Poznato je, naime, da su se posebno nakon objavljivanja nekih dijalektoloških radova s čakavskoga područja vodile znatne raspre o bliskosti južnočakavskih i posavskih govora, a pronalazila se i podudarnost sjevernočakavskih govora s govorima Siča i Magića Male na sjeveru posavske zone.⁸ Jedna od bitnih naglasnih osobitosti bilo je upravo postojanje novoga akuta, odnosno dugosilaznoga naglasaka u primjera tipa *rūkôm* – *rūkôm*, pa i *kazīvāl* – *kazīvô*. Budući da se u velikom dijelu Posavine gdje su nekada prednaglasne duljine bile vrlo stabilne danas one vrlo rijetko ili gotovo nikako ne čuju, Ivšićevu dvojbu danas uopće ne možemo razriješiti, ali se zato usmjeravamo na druga naglasna pitanja.

Najnovijim terenskim istraživanjem, provedenim u nekoliko navrata od 1998. do 2000. godine, obuhvaćena su upravo dva rubna sela sa zapadne strane I. naglasne skupine – Donji Andrijevc i Svilaj, te Stari Perkovci i Velika Kopanica iz središnjeg dijela i naposljetku Gundinci iz istočnog i Sikirevci iz jugoistočnog dijela Ivšićeve I. naglasne skupine. Ondje je provjeren (uz ostale dijalektne osobitosti) naglasni sustav u usporedbi sa stanjem koje je zatekao Ivšić prije gotovo stotinu godina.⁹ Nakana je bila da se na taj način ustanovi kojoj Ivšićevoj naglasnoj skupini pripada tih nekoliko mjesta te da se utvrdi naglasno stanje i u mjestima koja su nesporno pripadala najkonzervativnijoj naglasnoj skupini. I sam je Ivšić istaknuo: “... potańa će istraživańa ... odlučiti, u koju grupu treba metnuti pomenuta sela” (ibid., str. 147).

Krenimo ponajprije od Gundinaca (Gu), Velike Kopanice (VK) i Starih Perkovaca (SP), za koje je, kako je već navedeno, Ivšić napisao da se u modelu tipa *rūkôm* čuje i *rúkôm* te Sikirevaca (Si), za koje nije zabilježio takvo kolebanje. Današnje je stanje u vezi s tim modelom takvo da je potpuno prevladao novoštokavski dugouzlazni naglasak sa zanaglasnom duljinom. Jednak je slučaj i s modelom *kazīvô*, gdje također prevladava dugouzlazni naglasak tipa *kazīvô*. Kako je već rečeno, prednaglasna duljina u posavskim je govorima uglavnom

---

⁸ Više o tome: Belić, A. 1935. *O čakavskoj osnovnoj akcentuaciji*, Glas SAN, knj. 168, 1-39; Ivšić, S. 1951. *Iz naše akcentuacije i dijalekatske problematike*, Zbornik radova Filozofskog fakulteta, I, 359-378; Moguš, M. 1977. *Čakavsko narječje*; Junković, Z. 1973. *Prilog za suvremenu čakavsku dijalektologiju* i dr.

⁹ Ivšić je, prema rukopisnim bilješkama iz sveščića br. IX, koji se čuva u NSK, to područje posjetio godine 1906

preuzela naglasak, i to dugouzlazni. Takav je slučaj i kad je prednaglasna duljina ispred kratkosilaznoga naglasaka: model *kāzàli* u svim istraženim je mjestima naglašen kao *kázali*. Svi ostali modeli odgovaraju stanju otprije stotinu godina, pa tako imamo primjere tipa:

ostô: *ńégôv, pristô, pakôv, ržâv* (Gu); *posô, ovô* (VK); *pijân, friškô, ovôj* (SP); *jedân*,¹⁰ *imô* (Si)

nosîli: *asûre, imâli smo, kukurûze, nedîla, ńegôva, pametnîji, potjgâ se, prepustiô, priskôčim, rođila, vjenčâla se, volile smo, volôve; godîšte, napravît* (inf.), *ostâla, oženio, pletenice, starîji, unûka* (VK); *cipêle, drukcîjê*,¹¹ *Ercêgovina, ispâlo, izîšla, kolêno, napravît* (glag. prid. trpni), *rubîne* (SP), *devenîca, doručak, kolêba, na krevetu, pokûpû, sikêra, siroûna, večera* (Si)

otâc: *Božíc, dojît, dopâst, žecâ, jezîk, koňe, kopât, kosâ, momâk, ocâ, onî, u paklû, pekmêz, po selû, sestrâ, tjbû, Uskjs, u vodi; odmaknît, slezinâ* (Gu); *danâs, jezîk, kosâ, orâ, onâ, otâc, ožeg, prodât, sestrâ, udât* (VK); *batvô, cítât, jesâm, skorô, smijât se, staklô, u šamcû, šjerôk; nećesît, podojît, vrućinâ* (SP); *daskâ, dobrô, žecâ, kakô, krevêt, po ledû, nogâ, onî, sarmâ, selô; bolesnâ, uštrojît* (Si)

vodê: *ovê*,¹² *zovû, sestrê* (Gu); *pletêm, bolû, ženê* (VK); *pušâc, betôn, nogôm, teće* (SP); *žecê, otíc, udâm se, bolê, pečê* (Si)

sačûvâm: *pokâžê, pečemo, razmûtê se, popjškâ; poštívâmo, četvjtâ, zanimâ me* (VK); *prepovîdâmo, oponâšâ, spjđâ se, narâstô, izubâdân* (SP); *rastrancîrâ se, spomênîš* (Si).

Za Andrijevice, kako je također ranije spomenuto, na “nestabilnoj” zapadnoj granici najstarije, I. naglasne skupine, Ivšić je zabilježio da ima sigurne potvrde za kratkouzlazni naglasak na drugom slogu otkraja. Donjim Andrijevcima u nedavnom sam istraživanju pridodao i Svilaj te u oba mjesta naišao na poprilično novoštokavizirano naglasno stanje. Kao i u Gundincima, Velikoj Kopanici, Starim Perkovcima i Sikirevcima, tako je i u Donjim Andrijevcima (DA) i Svilaju (Sv) u modelu *rûkôm* naglasak redovito *rûkôm* te *kazívô* umjesto *kazívô*. Jednak je slučaj i s kratkosilaznim naglaskom kojemu prethodi nenaglašena duljina: *kázali*, *vjšili* umjesto *kāzàli*, *vjšîli*.

Od ostalih modela najveću je nestabilnost pokazao kratkosilazni naglasak, koji je u dočetnom položaju u obama mjestima redovito pomaknut za jedan

¹⁰ Već je Ivšić zabilježio da se u nekim mjestima posavskoga govora čuje zatvorenije dugo *a*, pa osim drugih sela navodi i Sikirevce (Rad 196, str. 180).

¹¹ Pojava izjednačivanja afrikatnih parova u *ć* i *š* karakteristična je za sjeveroistočni dio posavskoga govora, danas jednako kao i u Ivšićevo vrijeme (Rad 196, str. 203).

¹² Dugo zatvoreno *ê* u Gundincima je također zabilježio Ivšić (Rad 176, str. 179).

slog prema početku riječi, i to kao novoštokavski kratkouzlazni. U središnjem je položaju kratkosilazni naglasak zadržao svoju poziciju, ali su u oba mjesta u upotrebi i dubletni oblici s kratkouzlaznim naglaskom na trećem slogu otkraja. Ostali se modeli nisu promijenili od Ivšićeva vremena.

otāc: *čovjek, džžat, sāsīt, sèstre* N mn. (DA); *dānas, jèdnu, nàpit se, nòsit, òna, ponèsi, sirće, žena* (Sv)

nosīli: *isprātīt, naprāvīt, objēsī, orāsī, snovāće, suknēnē, zemļēnē; domācīca, gòtovo, imali, křštēnice, māsīnica, pèrine, pòhāve, tòplijē* (DA); *gòtòvo, isprātīla, izlāzī, kukurūžnāk, hégòvōj, ostāvī, sirčētom, večēra; četīri, lōmaču, nalōžīo, nēstalo, òtišla, otvòriše, ùbio se, zavarō* (Sv)

ostō: *pijān, zelēn, ostō, jedān, pakō* (DA); *hégōv, posō* (Sv)

vodē: *ležī, dojīm, maglē* (DA); *vodē, otīć, odnīt, ležī* (Sv)

sačūvām: *zakāžē, zagřnī se* (3. l. jd. prez.), *narēdī, zavēžē, nasūcē se* (DA); *zakrēcē, uzgalāmī, četvřtā* (Sv).

Suvremena su, dakle, istraživanja potvrdila da su Ivšićeve dvojbe o pripadnosti više sela tik uz Savu I. naglasnoj skupini bile opravdane. Zaključak je kako bi ispravnije bilo da je tih 11 mjesta (za ovo su istraživanje ispitani neki reprezentativni punktovi) pribrojeno IV. naglasnoj skupini, s kojom I. skupina i graniči na zapadu. Za IV. je naglasnu skupinu, naime, karakteristično da se “čuje” i kratkouzlazni naglasak, a budući da su prednaglasne duljine ionako čak i u I. skupini ustupile mjesto novoštokavskom dugouzlaznom naglasku pa ne mogu biti distinktivan model, takva je korekcija sasvim opravdana.

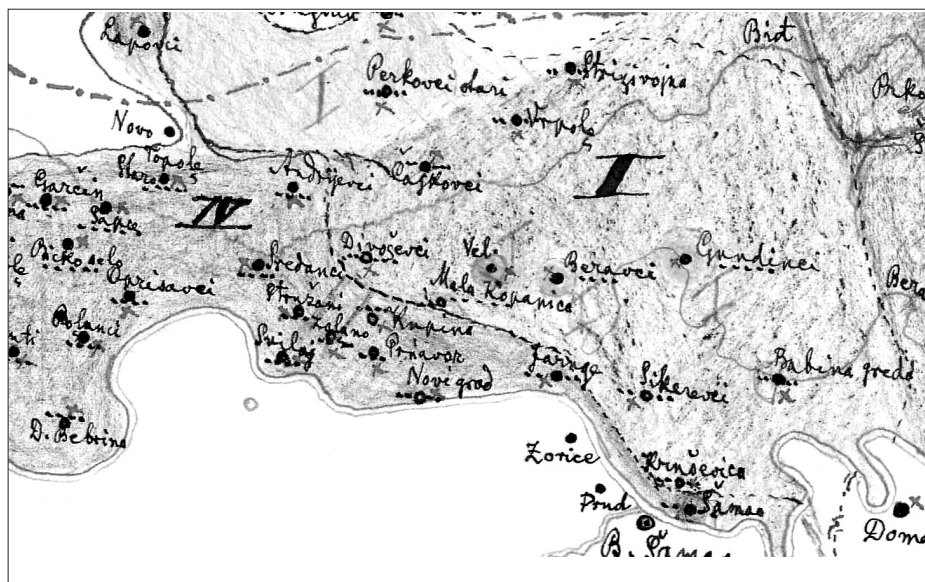
Potonji je zaključak donesen na temelju vlastitih istraživanja. Registrirani su pomaci u naglasnom sustavu prema novoštokavskom, a uspoređujući Ivšićeve postavke s današnjim naglasnim stanjem mogla bi se ucrtati nešto drugačija karta I., najstarije, Ivšićeve naglasne skupine, a ona istočkana granična crta, što je Ivšiću znak neodređene granice područja koje naglasne skupine, s karte objavljene na kraju Rada JAZU 197 (karta br. 1) skrenula bi iznad Donjih Andrijevacu ukoso prema jugoistoku do ispod Sikirevacu kako bi se zaokružilo i suzilo i danas relativno stabilno područje najkonzervativnije naglasne skupine.

No, jedno malo otkriće ipak umanjuje slast znanstvenoga upotpunjivanja i za današnje doba nenadmašnoga hrvatskog dijalektologa Stjepana Ivšića. Pretražujući, naime, njegovu rukopisnu ostavštinu u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, iz velikog broja zabilježaka i skica s brojnih terenskih istraživanja¹³ pronašao sam Ivšićevom rukom crtan zemljovid posavskoga go-

¹³ Zanimljivo je da je Ivšić početka (1906.) novi akut bilježio kao što ga bilježi Rešetar, dakle: *krāl, pēñī*, a tek ga je od 1907. počeo bilježiti vlastitim znakom, dakle: *krāl, pēñī*.

vora bez nadnevka i godine izrade. Riječ je najvjerojatnije o zemljovidu koji je Ivšić nosio na svojim posavskim istraživanjima i na kojemu je nakon obavljena posla ucrtao granice pojedinih naglasnih skupina, jer je malo vjerojatno da bi rukom crtao već objavljenu i tiskanu kartu pa je logično da je ovo što je rukom nacrtano nastalo prije tiskane inačice. Spomenuti rukom crtan zemljovid dobiva na vrijednosti pogotovo nakon najnovijih terenskih istraživanja, koja su pokazala da bi crta razgraničenja trebala biti, kako je već rečeno, drukčija u odnosu na onu koja je objavljena u tiskanom izdanju (doduše, već je upozorio na nedovoljno jasnu određenost pripadnosti narisavši točkastu crtu razgraničenja) jer je takva, drukčija crta upravo jasno povučena na tom Ivšićevom rukom crtanom zemljovidu! (karta br. 2)

Karta br. 2: Ivšićevom rukom crtan zemljovid posavskoga govora (fragment)

Budući da je taj zemljovid očito poslužio za crtanje *Dijalektolojske karte današnjega posavskoga govora*, objavljene 1913. u Radu br. 197, nije jasno zašto je došlo do te promjene, tj. zašto je Ivšić promijenio mišljenje kad je prema njegovim dostupnim bilješkama jasno da naknadna terenska istraživanja ondje nije provodio. Očito je držao da je bolje ostaviti neriješen problem zapadne granice I. naglasne skupine jer mu podaci koje je prikupio na terenu nisu dopuštali da egzaktno utvrdi granicu. Prema Ivšićevim bilješkama s terenskih istraživanja po Posavini vidljivo je da je u tom “problematičnom” području provodio vrlo malo vremena i da je u nekima od tih mjesta zabilježio samo nekoliko pri-

mjera, što je očit razlog nejasnoća u prikazu naglasnog sustava tih mjesta. Tek se ovim, suvremenim istraživanjima dolazi do odgovora na pitanje kako bi zapravo trebala izgledati karta I. naglasne skupine, tj. da je granična crta I. i IV. naglasne skupine objavljena u Radu 197 trebala biti povučena kao na Ivšićevu rukopisnom zemljovidu, što potvrđuje i današnje stanje dotičnoga govora.

I na kraju, donosim kratke odlomke razgovora s informatorima iz istraživa-nih sela kako bi slika govora bila potpunija te kako bi se Ivšićevi naglasni mo-deli vidjeli i u suvremenosti, i to u autentičnom živom govoru, kako je zabilje-žen u audiozapisu, ovdje donesenom u fonološkoj transkripciji.

Donji Andrijevc (Janja Markovac, rođ. 1954.)

Spravljanje sira – *Pa mēti se mlīko, prījē su stārī imali zemļēnē tēgle, a mī sad imāmo flāše dūnst, i mētimo tū mlīko da se kīsnē, ako je toplījē, ōnda se za dān i nōc, skūpi se kājmak gōr, a mōže bit kiselō mlīko, a mōže se naprāv-it sīr od tōga. Tō se istrēsē, tō imā jēdna saštā kēsa, ōnda se tō strēsē, ōnda se zavēžē i objēsī i ōno se tāko cīdī i būdē sīr. Vecēras ako si napravio, sūtra imāš sīra.*

Gundinci (Kata Knežević, rođ. 1927.)

Svinjokolja – *Dō žū lūdi ūjutro pa būdē dōručak, kūlīn, šūnka kūvāna. Tō būdē pŕvō jēlo. Ōnda idū nāpoļe, vodā būdē vrēla u oranījē i svīnče zakōlū nō-žem. Kŕv se uvātī za devenīce. Ōnda ga šūrē u vodī vrēlōj. Īma tko je pālio slāmōm. Mētnē slāmu i tāko svīnče, tō nije kod nās. Tō je vīšē tāmo u nēma sēli-ma oko Bjēlovāra, još sād i pālē. Svīnče se rasprāvī pa se slanīna odrēžē. Slanī-na se rēžē na kōcke pa se topī u oranījē. Tō je māst i škvārci. Mēso sitnō izrēžū pa samēlū, kobasice se prāvē, a ūše i kōže i tō devenīce prāvē u debēlā crīva.*

Sikirevci (Ana Radovanović, rođ. 1920.)

O bolesti – *Nōge me bolē još od mōjī dvādeset ōsam gōdīna, jā sam dobī-la tū nēkū rēumu, ūpalu zglōbōva, i dok sam bīla mlā žā, ōdala sam, ličila se, bīlo je bōljē, a sad kakōsam starījā, ēto. Nije u rédu. Bīla sam jā i na smŕtnōj pōstelje. Onī znājē kōj su bīli oko mēne, jā nēznām. Bīla sam bolesnā jāko, al ēto požīvīla sam se.*

Stari Perkovci (Ivica Zmaić, rođ. 1924.)

Prerada lana – *Sījali smo lān. Līpo plāvo se iscvatē, prēkrāsno. E kad ōn bū dē ōnō da sāzrijē, ōnda ga poćūpāmo i ōnda se povēžē onākō. Kad ōn sāzrijē, nēgōvo ōnō batvō, ōnda se poćūpā, i nōsī se u vōdu kisēlit. Ōnda se to nakisēlī i prētīsni se tāmo kamēnem pa tō tāmo būdē ōsam dān u tōj vodē. E ōnda būdū*

stüpkę što se túčę, ne rúkóm nego nogóm. Jednò stānē na tú stüpku pa neprestāno jednóm nogóm udārā. Tō su bile müke.

Svilaj (Kata Pavić, rođ. 1922.)

O rodbini i selu – *Īmām dvā ūjāka žīvī. I sīn nīov i ūnuk, tō je svē u jednōj kü ċi. Ūjāka ĩmām devęto godīšte, znāte kōjē su tō gōdine. Devedesētā. A drügī mi je jedanājtō godīšte ūjāk. Mōžda ste bīli tāmo da ōni štāgod pričaje. Eto bāba Gālovačkā, ōna je vālda nājstarijā sad u sēlu. Nēmā tāko stārī ljūdī.*

Velika Kopanica (Janja Vučković, rođ. 1923.)

O polusestri – *Nāša mājka je ūmīla, mī smo bīli mālī, u škōlu sam išla kad je ūmīla, trīdeset i nēznām kōjē gōdinē, ōnda se otāc ožēnī i nāša māća dovedē, ċurica je bīla, bīla je dvī gōdine, dvajstōsmō godīšte. I mī tu sestřū nāšu, što nīje bīla sestřā i dān-danās poštvāmo se kao da smo ro žēnī. Nāša tā māća ċēla je da mōj tāj nājmlā žī brāt nū ožēnī tú pōlusestrū, a ōn tō nīje mōgō. Kāžē: Mī smo otrānīti i jā nū poštvām kao sestřū.*

Literatura:

- BROZOVIĆ, DALIBOR; PAVLE IVIĆ 1988. *Jezik, srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*, Zagreb.
- FINKA, BOŽIDAR; ANTUN ŠOJAT 1975. Hrvatski ekavski govori jugozapadno od Vinkovaca, *Radovi Centra za znanstveni rad Vinkovci*, 35–131, Vinkovci.
- IVŠIĆ, STJEPAN 1911. Prilog za slavenski akcenat. *Rad JAZU* 187, 133–208, Zagreb.
- IVŠIĆ, STJEPAN 1913. Današnji posavski govor. *Rad JAZU* 196, 124–254 (I); *Rad JAZU* 197, 9–138 (II), Zagreb.
- IVŠIĆ, STJEPAN 1951. Iz naše akcentuacije i dijalekatske problematike. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta* I, 359–378, Zagreb.
- JOZIĆ, ŽELJKO 2000. Fonološki sustav govora Svilaja. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 26, 73–82, Zagreb.
- JOZIĆ, ŽELJKO 2003. O istraživanju dijalekatske sintakse. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 12, 97–102, Zagreb.
- LISAC, JOSIP 2003. Slavonski dijalekt: između autohtonosti i utjecaja. *Migracijske i etničke teme* 19, I, 7–16, Zagreb.
- LISAC, JOSIP 2003a. *Hrvatska dijalektologija 1., Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb.
- MOGUŠ, MILAN 1971. *Fonološki razvoj hrvatskoga jezika*. Zagreb.
- PAVIĆIĆ, STJEPAN 1920. O govoru u Slavoniji do turskih ratova i velikih seoba u 16. i 17. st. *Rad JAZU* 222, 194–269, Zagreb.

- PAVIČIĆ, STJEPAN 1953. *Podrijetlo hrvatskih i srpskih naselja i govora u Slavoniji*. Zagreb.
- REŠETAR, MILAN 1900. Die serbokroatische Betonung südwestlicher Mundarten. *Schriften der Balkancommission, Ling. Abt. I*, Beč.
- REŠETAR, MILAN 1907. Der štokavische Dialekt. *Schriften der Balkankommission, Ling. Abt. VIII*, Beč.
- SEKEREŠ, STJEPAN 1967. Klasifikacija slavonskih govora. *Zbornik za filologiju i lingvistiku* 10, 133–145, Novi Sad.

The oldest present-day accentual type of the Posavian vernacular

Abstract

At the beginning of the last century Stjepan Ivšić provided data on the accentual picture of the Posavian vernaculars in Slavonia, simultaneously drawing the borderlines of the oldest accentual type of the Posavian vernacular. Today, following the field work in the region, the same data have undergone verification and this paper considers the present-day accentual situation in that region in the light of the most recent data, giving special concern to the data Ivšić provided.

Ključne riječi: slavonski dijalekt, posavski govor, ikavskojekavski govori, Ivšićeve naglasne skupine

Key words: Slavonian dialect, Posavian vernacular, Ikavojekavian vernaculars, Ivšić's accentual groups